

Moja prva šola in prigode

Bila je jesen leta 1947. Ljudje so bili veseli, izražali so delovno vnemo, srečo, saj je bilo konec druge svetovne vojne, konec strahu, solza in žalosti. Moji spomini segajo v ta čas. To ni veren prikaz dogajanja, spomini so vezani na posamezne dogodke, ki jih, žal, ni veliko.

Polna napetega pričakovanja sem čakala dan, ko se bodo zame odprla šolska vrata. Leta 1947 se je pri Sv. Križu, zdaj v Planini pod Golico, šolsko leto začelo 16. septembra,

Razglednica Planine pod Golico iz leta 1938 (foto F. Pavlin, fototeka GMJ)

prav na moj rojstni dan. Ne vem, kakšen je bil moj prvi šolski dan, prav gotovo pa ni bilo ne kulturnega programa ne tortic, še tega ne vem, če so bile z nami mame, očetje zagotovo niso bili. Vsi jih niti nismo imeli več. Ene je vzela vojna, ene bolezen, ene pa neodložljivo delo. Dobro pa vem, da je ta dan »farovž« dobil pomembno mesto v mojih mislih, kajti to je bila moja prva šola: ena učilnica, nasproti nje majhna sobica, v kateri so hranili zemljevide, nekaj slik, morda še kaj, ne vem. Učilnica je imela stare težke klopi v dveh, morda treh kolonah. Najbolj všeč so mi bili tintniki v njih. Sprva

še nismo imeli zvezkov, pisali smo na razrezane škernicljje. Še tega ne vem, koliko nas je bilo v učilnici.

Učiteljica Julka Fister je bila moja prva učiteljica. Meni se je zdela lepa, najlepša. Imela je blag glas, valovite temne lase in božajoč pogled. Še zdaj jo vidim pred seboj, če zaprem oči. Ne spomnim se, da bi kdaj zavpila, a so se je živahni fantje bali in ji niso nagajali. Včasih je bilo drugače kot danes. Če je učitelj staršem sporočil, da je otrok nedostojen, je še doma dobil zaslužen. Učitelj je zares užival spoštovanje staršev in učencev.

Žal je bila naša učiteljica pogosto bolna. Ženske so govorile, da ima »bolno srce«. Zdaj mislim, da je bila srčna bolnica. Ni prenesla nobenega telesnega napora. Stanovala je pri Kopsarju, nekdanj največji in najiminenitnejši hiši v Rovtah, vsaj v mojih očeh. Kadar je zbolela in več dni ni mogla po klančku priti v šolo, smo mi šli k njej v malo sobico, kjer nam je skušala razložiti nekaj snovi. Mene je pogosto poklicala k sebi in mi naročila, kaj moramo delati med njeno odsotnostjo. Zнала sem že brati. Ne vem, kdaj sem se naučila, a bilo je težko. Sicer kratkih sestavkov zlepa nismo znali ponoviti tako, da bi bila zadovoljna.

Tudi imena tedanjih sošolcev sem pozabila. Ko to pišem, pa se mi vendar kot v filmu prikazujejo pozabljeni obrazki. Vem, da so zadaj sedeli »ta veliki«, verjetno tudi starejši, saj je bil to čas po vojni, ko prej mnogi niso hodili v šolo. Bolj spredaj sta sedela Ciril in Metod, ki sta bila pridna, saj stroge, dobre in garaške mame nista hotela prizadeti s pritožbo učiteljice. V tej šoli je začel spoznavati učenost tudi Berglov Franci, vnuk dr. Berglja. S sošolko Zinko sva živeli v isti hiši, a se ne spomnim, da bi se družili. Ona se je raje zadrževala z Maro (zdaj že pokojno), pa z Anico in Kristino. Z mano se je družila le Rozka, vendar jih je bilo več (spomnita se jih Anica in Zinka). Mislim, da se danes ob srečanju ne spoznamo. Nisem pa pozabila Marjančka. Tudi on je bil majhen kot jaz. Veselo se je nasmehnil, kadar je prav on s pozdravom začel pouk. Učenca je izbrala učiteljica. Stopil je pred sošolce, dvignil pest k sencam in pozdravil z besedami: » Za domovino ...«, »... s Titom naprej!« pa je bil odzdrav vseh učencev. Nato smo zapeli pesem, ki jo je izbral ta učenec. Danes mislim, da je prav ta del domovinske vzgoje imel velik pomen in vpliv na nas, mlade. Morda nekaj tega manjka, pač v novi preobleki. Domovino ljubiti in spoštovati, pa naj ima dobre ali slabe trenutke, je ne le lepo, ampak je tudi nujno za ohranitev naroda.

Zanimiva je bila naša telovadba. Nekaj ravnega sveta je bilo ob vaški cerkvi, sosedi »farovža«. Tam smo se največkrat šli »ristanc« pa morebiti skrivalnice, drugega se ne spomnim, pa saj tudi prostora ni bilo.

Tedaj je bilo veliko proslav. Vse smo imeli v Kopišarjevem salonu, manjši stavbi za hišo. Tu smo peli, deklamirali, starejši so igrali igre. Ne vem, kakšna je bila kvaliteta pokazanega, a obiskovalci so navdušeno ploskali. Na te prireditve so prišli večinoma vsi vaščani, mi pa smo bili aplavza in polnega salona zelo veseli. Mladi so tu tudi plesali in se veselili.

Pa še en spomin je močno zaživel. Z mamó sva živeli v hiši sto metrov od šole. Tu sem bila zelo nesrečna, saj sem bila pogosto sama. Mama je hodila na delo v jeseniško železarno. Zjutraj ob petih je odšla, vračala pa se je, zlasti pozimi, pozno popoldne. Tedaj ni bilo avtobusnega prevoza. Če bi že takrat šola imela socialno službo, bi se mi slabo pisalo, saj sem bila raje kot pri mami pri stari mami v Plavškem Rovtu, kjer je bila hiša vselej polna ljudi in veselja. Zato sem stekla za hribčkom mimo hiše, da me ne bi videli, in se podala v pol ure oddaljeni Plavški Rovt, četudi sem se zelo bala Mlinske peči. Vsi otroci smo se je bali. Mislili smo, da v votlini peči prebivajo bitja, kot so čaravnice, parklji in drugo. Ni čudno, da so odrasli peč izkoristili v času Miklavža. Fantje so se v Mlinski peči preoblekli v strašljiva oblačila, nadeli so si neprepoznavne maske, rožljali z verigami. Plašili so otroke in tudi dekleta so cvilila in bežala pred njimi. Poropotali so po hišnih vratih, gospodar jih je odprl, mame pa so zatrjevale, da so otroci pridni. Včasih so parkeljni spremljali Miklavža in angela. Otrokom je dal pest orehov ali suhega sadja. Še danes se sprašujem, kje so v tedanji vaški ubožnosti našli oblačila, v katerih so nas otroke očarali.

No, Mlinska peč je le Mlinska peč! Teta Slavka je poznala moj strah. Hodila me je čakati, nikoli pa me ni izdala. To je bila najina skrivnost. Družila naju je kar nekaj časa. Pri stari mami pa so mi jo enkrat prav pošteno zagodli. Prigovarjali so mi, naj se pesmice ne učim, le knjigo naj dam pod blazino. In res sem naredila tako. Drugo jutro v šoli še ust nisem odprla. Bila sem jezna in žalostna hkrati, a tudi to je bila izkušnja.

Prav nič pa se ne spomnim šolskih malic, najbrž jih ni bilo. Vem pa, da smo v tistih časih imeli zelo spoštljiv odnos do kruha, ki smo ga bili lačni. Starši so nam spoštljivost privzgojili. Kruha nismo metali v smeti in če nam je slučajno padel košček na tla, smo ga pobrali. Ob tem smo poslušali rek: »Če kruhek pade ti na tla, poberi in poljubi ga!«

To navodilo je ostalo v meni vse življenje. Zlepa nič ne zavržem, če ne gre drugače, ga odnesem sosedom za ovčke.

To je nekaj podob iz tistih daljnih časov. Ne vem, koliko so spomini čustveno obarvani in koliko realni. Kakor že je, spomini so moji! Vem pa, da mi je ob njih toplo pri duši in da sem rada v svoji rojstni vasi, kjer mi najina mala hišica pomeni pravi dom.

Šolarji v Planini pod Golico leta 1956 (last Janeza Tarmana)